

*Грінберг Л. Ф., канд. іст. наук, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

ОЦИФРУВАННЯ ДОКУМЕНТНОЇ СПАДЩИНИ АРХІВІВ І БІБЛІОТЕК ПІД ЧАС ВІЙНИ

Збройні конфлікти у світі у кожен історичний період позначаються на усіх сферах життя суспільства. Як соціально-комунікаційні інституції, бібліотеки й архіви України прийняли виклики, породжені війною. Для подолання проблем і загроз були визначені пріоритетні напрями діяльності цих установ та шляхи їх адаптування до реалій воєнного часу. У цей важкий для України період діяльність архівів і бібліотек являє собою комплекс заходів, спрямованих на розвиток інформаційної взаємодії на загальнодержавному та регіональному рівнях, забезпечуючи інформаційно-комунікаційний супровід суспільно значущих процесів і подій, що відбуваються.

Наразі важливим завданням національних і регіональних бібліотек та архівів є збирання інформації щодо пошкоджень і руйнувань культурної спадщини загалом і документної спадщини різних регіонів і місцевих громад України зокрема.

На думку академіка О. Онищенка «проблемою проблем у роботі з науковою і культурною національною спадщиною є її збереження. Переважна більшість літератури останніх трьох століть виготовлена на так званому кислотному папері, ресурс існування якого вичерпується. Вихід полягає у суцільному оцифруванні спадщини» [3, с. 3]. Саме тому вчений вважає цифровізацію стратегічним шляхом розвитку бібліотечної сфери, оскільки сама проблема архівування плинного ресурсу національного сегмента інтернету – фундаментальна і державно важлива.

Зважаючи на вимоги часу, Національна історична бібліотека України започаткувала проєкт «Міста і села України. Втрати воєнного часу». Його мета – оперативне відображення інформації про зруйновані або пошкоджені об'єкти культурної спадщини в різних регіонах України. Перелік об'єктів визначається на основі інформаційного ресурсу Міністерства культури та інформаційної політики «Зафіксовані воєнні злочини», оскільки там зазначені лише ті пам'ятки культурної спадщини, які пройшли верифікацію. Проєкт складатиметься з низки бібліографічних списків, присвячених окремому регіону. Кожен бібліографічний список міститиме бібліографічну та вебліографічну інформацію про населені пункти та об'єкти культурної спадщини на основі інформаційних ресурсів НІБУ та актуальних публікацій у мережевих ресурсах. Інформація може бути доповнена або уточнена, оскільки формується в оперативному режимі [2].

Від початку повномасштабної війни фахівцями НІБУ розпочато укладання випусків вебліографій матеріалів публікацій ЗМІ «Події війни у висвітленні ЗМІ».

З 24 лютого до липня 2022 року за хронологією дат подій, у яких містяться свідчення сучасників про пережите в умовах війни, вийшло 20 випусків [2].

У квітні 2022 року на сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого з'явилася рубрика «Культурний фронт України». Оперативна інформація за інтернет-ресурсами містить щоденну підбірку інформації про те, як галузь культури України тримає свій, культурний фронт і як світ засобами культури допомагає Україні» [1].

«З часом подіям цієї війни даватимуть свою оцінку та науковий аналіз учені – правознавці, історики, політологи, психологи, культурологи, а нині, як констатують С. Сердюк і С. Герасимова, обласні універсальні наукові бібліотеки України збирають, систематизують і зберігають документальні матеріали про війну, що має особливе значення і для науковців, які вивчатимуть цей період, і для джерелознавства та формування Національної цифрової бібліотеки України [6, с. 9].

Документам Національного архівного фонду належить чільне місце як джерелу історичних фактів і пам'яті українського народу. Нині зростає увага до таких ресурсів, адже зіставлення історичних фактів минулого і сучасності дає змогу краще проаналізувати причини поразок і перемог нашої держави на шляху боротьби за незалежність.

Згідно з «Програмою оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022–2025 роки», система державних архівів вперше бере зобов'язання щодо оцифрування та оприлюднення архівних інформаційних ресурсів. По суті, це програма-мінімум на майбутні 4 роки зі щоквартальним контролем виконання [5].

Державна архівна служба України на офіційному вебпорталі органу виконавчої влади інформує, що «попри відкриту збройну агресію росії на території нашої країни, українські архівісти продовжують працювати та оцифровувати документи Національного архівного фонду задля їх збереження та відкритості архівної інформації для користувачів» [4].

13 квітня 2023 року на онлайн-ресурсі «Міжархівний пошуковий портал» стали доступними документи п'яти державних архівів – ЦДАВО України, ЦДАГОУ, ЦДАМЛМ України, ЦДІАК України, Держархіву Львівської області. До раніше оприлюднених понад 3 млн сканкопій додано ще 1 млн сканкопій з фондів ЦДІАК України, а це вже понад 4 млн, зазначив очільник Укрдержархіву Анатолій Хромов. Доступ до цих документів вільний і безкоштовний для всіх відвідувачів онлайн-ресурсу. Під час війни це гарантія збереження архівної інформації в оцифрованому форматі. Війна – це величезні ризики не тільки для життя людей, а й для збереження культурної спадщини, зокрема архівів» [4].

Надзвичайний фонд спадщини ЮНЕСКО (Heritage in Emergency Fund) схвалив проєкт допомоги Міністерству культури та інформаційної політики на

\$1,5 млн для розвитку інструментів цифровізації у сфері культурної спадщини України, надаючи необхідне технічне обладнання та програмне забезпечення для розвитку серверної інфраструктури, а також міжнародних консультантів, які супроводжуватимуть усі процеси, допомагатимуть у розвитку стратегії інтеграції цифрової частини культури до європейського простору [7].

Список використаних джерел

1. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого: вебсайт. URL: <https://elib.nlu.org.ua/uchasnyky.html?id=34> (дата звернення 01.04.2023).
2. Національна історична бібліотека України: веб-сайт. URL: <https://nibu.kyiv.ua/greenstone/cgi-bin/library.cgi> (дата звернення 01.04.2023).
3. Онищенко О. С. Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2021_4_3 (дата звернення 01.02.2023).
4. Оцифрування – це можливість зберегти архівну інформацію. Державна архівна служба України: офіційний вебпортал органу виконавчої влади URL: <https://archives.gov.ua/ua/2023/04/14/%d0%be%d1%86%d0%b8%d1%84%d1%80%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d1%86%d0%b5-%d0%bc%d0%be%d0%b6%d0%bb%d0%b8%d0%b2%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c-%d0%b7%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d1%82%d0%b8/>
5. Про затвердження Програми оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022 – 2025 роки: Наказ від 29.12.2021 № 165. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1445_2.pdf?fbclid=IwAR36HtbJf4hpa8fYuNsWxz5s6syHG5i7GeXXLvt5sG6ahZr_zX7AQMZplA (дата звернення 30.04.2023).
6. Сердюк С., Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3(29). С. 9–14. URL: http://odnb.odessa.ua/img/novini_2016/645/serdyuk.pdf (дата звернення 21.04.2023).
7. ЮНЕСКО виділяє \$1,5 млн на цифровізацію культурної спадщини України. *Міністерство культури та інформаційної політики: офіційний веб-сайт*. URL: <https://mkip.gov.ua/news/9246.html> (дата звернення 31.05.2023).

**Кудлай В. О., канд. наук із соц. ком., доцент;
Андибор А. А., здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ**

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ

Протягом усього періоду розвитку науки і культури інформація та знання зберігаються і фіксуються в документах. Кількість документів постійно збільшується. Бібліографічний опис є невід’ємною частиною інформаційної сфери і ви-